

Terboven – brutal, men dyktig rikskommissær

Josef Terboven, mannen som i fem okkupasjonsår hadde større makt enn noen annen enkeltperson i Norge i moderne tid, har nå fått sin biografi.

BAKGRUNN:

Av Ivar Johansen, NTB

Historikeren Berit Nøkleby har ikke bare har beskrevet hans harde styre som Hitlers personlige representant i Norge, men også gitt et bilde av ham som menneske og privatperson, et bilde som på mange måter er et annet enn det som nordmenn flest har dannet seg av den fryktede rikskommissær. Men som utøver av den øverste okkupasjonsmakt var han hensynsløs og brutal. Hans mål var å forme et nasjonal-sosialistisk Norge etter tysk mønster. Om nordmenn ikke kunne vinnes for dette, skulle «han tvinge dem i kne».

Nøkleby tegner bildet av en intelligent, arbeidssom og kunnskapsrik mann, en dyktig og effektiv administrator og en god sjef som brydde seg om og hadde omsorg for

sine medarbeidere. Det siste blir fremholdt av Terbovens sekretær gjennom fem år i Norge, Gerda Hettich. Hun er hovedkilden til den interessante beskrivelsen boken gir av det daglige liv i Terbovens stab og på Skaugum, som var rikskommissærens residens under okkupasjonen. Der endte Terboven også sitt liv ved å sprengte seg selv i luften da nederlaget var et faktum 8. mai 1945.

En utbredt oppfatning av Terboven er at han var en vanlig bankmann, en narraktig og utsvevende oppkomling som hadde arbeidet seg opp til partileder i Essen og Ruhr-området. En særlig verdifull del av biografien er skildringen av Terbovens tyske bakgrunn og hans forutsetninger for å være Hitlers mann i Norge fra 1940. Hans tid som bankmann i begynnelsen av 1920-årene var kortvarig. Fra 1925 hadde han hatt sitt arbeid i partiet og blant annet sittet i Riksdagen i Berlin i to år. Han hadde betydelig politisk og administrativ erfaring og god innsikt i økonomi og næringslivsspørsmål.

Terboven var en av de første

medlemmer av nazi-partiet, en av «die alten Kampfer», og som sådan overbevist nazist og en reservasjonsløs tilhenger av Hitler, som han aldri satte seg opp mot. Han var en mann Hitler kunne stole på. At han sto høyt i gunst hos føreren fremgikk blant annet av at Hitler sammen med Göring var tilstede da Terboven giftet seg i 1934.

Den oppgaven Terboven ble pålagt i april 1940, var å vinne nordmennene for Tysklands sak og holde ro og orden i Norge. Han forsto raskt at Vidkun Quisling ikke ville kunne bidra til å nå dette mål og mente at han ikke var egnet til å lede Nasjonal Samling. Den praktiske Terboven ville heller ha Jonas Lie som NS-fører. Når han ikke fikk dette til, skyldtes det at Hitler holdt sin hånd over Quisling, og Terboven aksepterte det. Men han sørget for å ha makten i sine egne hender, selv etter at Quisling ble innsatt som ministerpresident. Nøkleby kan ikke finne belegg for at Terboven hatet Quisling eller at det var noen virkelig maktkamp mellom de to. Terboven ville gi Quisling en sjanse.

Nasjonen 23/11-92